

Justis- og beredskapsdepartementet
Pb 8005 Dep
0030 OSLO

Vår dato: 08.04.2021
Vår referanse: 21/20775 - 1
Deres dato:
Deres referanse:

Høringsuttalelse - NOU 2020:11 Den tredje statsmakt - Domstolene i endring

Vi viser til NOU 2020:11 Den tredje statsmakt – Domstolene i endring, som ble sendt på høring av Justis- og beredskapsdepartementets 27. oktober 2020, med høringsfrist 27. april 2021.

Landbruksdirektoratet vil gjerne komme med høringssvar til NOU 2020:11. Høringssvaret gjelder problemstillinger knyttet til bruk av samisk språk, kultur og sedvaner i domstolene, og reindriftsperspektiv i jordskifteretten. Vi vil innledningsvis bemerke at utredningen fremstår som grundig og berører viktige spørsmål om forhold rundt samisk språk, kultur og sedvaner. I det følgende vil vi knytte kommentarer til de enkelte problemstillingene hver for seg.

1. *Krav til kunnskap om same- og urfolksrett i domstolene, samt kjennskap til samisk språk, kultur og samfunn*

I utredningens punkt 11.9.3 påpeker kommisjonen at domstoler som behandler samiske saker skal ha kunnskap om same- og urfolksrett, samt kjennskap til samisk språk, kultur og samfunn, samtidig som saksbehandlingen oppfyller de samme høye kvalitetskrav som andre saker. Det vises videre til verdien som dommere og saksbehandlere med gode språkkunnskaper i samisk har for den samisktalende delen av befolkningen. Kommisjonen mener derfor at det bør være et mål å øke rekrutteringen av samiskspråklige dommere og medarbeidere i domstolene.

1.1 Heving av kunnskap om same- og urfolksrett, samisk språk, kultur og samfunn

Landbruksdirektoratet er enig i at det er behov for å øke domstolenes kompetanse innen ovennevnte felt når domstoler behandler saker med samiske interesser. Dette kan bidra til mer riktige avgjørelser, mindre behov for ankesaker og reduksjon i utgifter til rettshjelp.

I utredningens punkt 1.1 viser kommisjonen dessuten til målet om å forsterke den høye tilliten som domstolene har i befolkningen. Økt kunnskap om samisk språk, kultur og

sedvaner i domstolene er etter Landbruksdirektoratets syn et middel som er godt egnet til å oppnå dette målet.

Når det gjelder dagens situasjon, viser Landbruksdirektoratet til at Indre Finnmark tingrett, som behandler flest saker med samiske interesser i Norge, er godt dekket når det gjelder kunnskaper om samisk språk, kultur og samfunn. Det er imidlertid også andre domstoler som iblant behandler saker med samiske interesser. Dette gjelder tingretter i Troms og Finnmark, Nordland og Trøndelag med tilhørende lagmannsretter, som omfatter områder der det drives samiske næringer, for eksempel reindrift.

I tillegg kan saker med samiske interesser oppstå også i andre storbyer der det bor folk av samisk avstamning. Det kan derfor være behov for kompetanseheving også i andre tingretter og lagmannsretter. Det kan være behov for å vurdere heving av kompetanse hos dommere og saksbehandlere i mange domstoler.

En mulighet er at Indre Finnmark tingrett kan bistå andre domstoler med generell kunnskapsformidling og rådgivning om samiske sedvaner, skikker og kultur. Innad i hver enkelt domstol kan utfordringen for eksempel løses med etablering av ordning med fagansvarlige dommere for samerett som kan være en støtte for de andre dommere ved domstolen.

Når det gjelder den praktiske gjennomføringen av kompetanseheving, er det kun Universitetet i Tromsø tilbyr undervisning i samerett. Ved dette universitetet er undervisningen tatt inn i det obligatoriske programmet for jusstudentene. Ved Universitetene i Oslo og Bergen er det mulig å avlegge eksamen i samerett med 10 studiepoeng som valgfag. Det tilbys imidlertid ingen undervisning i faget, slik at studentene selv må tilegne seg lærestoffet på bakgrunn av litteraturlisten som er lagt ut på universitetenes nettside. Kompetanseheving skjer derfor som regel ved etterutdanning av dommere i form av kompetansehevende kurs.

For å øke kompetansen i samerett blant jusstudenter, kan en vurdere å gi Universitetet i Tromsø gis rollen som koordinator av undervisning i samerett. De andre universitetene kan da samarbeide med Universitetet i Tromsø og gi sine studenter tilbud om undervisning i samerett, for eksempel digitale forelesninger.

1.2 Økning av antall samisktalende dommere og saksbehandlere innenfor forvaltningsområdet for samisk språk

Landbruksdirektoratet er enig i målsettingen om å øke antall samiskspråklige dommere og saksbehandlere innenfor det samiske bosettingsområdet. Målsettingen samsvarer godt med reglene i sameloven som omfatter rett til å bruke samisk i møte med domstolene, både i rettsmøter og ellers ved muntlig og skriftlig kontakt med domstolen.

Kommisjonen foreslår at det i stillingsannonser til stillinger i aktuelle domstoler kan fremheves at kompetanse innen samisk språk og kultur er ønskelig, samtidig som det generelle rekrutteringsgrunnlaget ikke svekkes.

Landbruksdirektoratet er enig i kommisjonens forslag. For å avhjelpe eventuelle situasjoner der ingen søkere har kunnskaper i samisk, kan det i stillingsannonsen vurderes om det bør tilføyes at manglende kompetanse i samisk språk kan kompenseres ved at den som ansettes forplikter seg til å tilegne seg kunnskaper i samisk.

Slik utforming av stillingsannonse kan fremstå som forpliktende for både søkere og den som ansetter, samtidig som det åpnes mulighet til å ansette kvalifiserte dommere og saksbehandlere i tilfeller der ingen av søkere behersker samisk språk.

Når det gjelder utdanning i samisk språk, har offentlig ansatte rett til slik utdanning betalt av arbeidsgiver med hjemmel i sameloven § 3-7, der utdanningen er nødvendig for vedkommendes yrkesutøvelse. For å sikre bruk av samisk språk i domstolene kan man vurdere om ansvaret for utarbeidelse av slik opplæring bør tillegges Samisk høyskole, som er en faginstusjon for opplæring i samisk språk.

1.3 Endring av domstoloven § 136 a

Kommisjonen foreslår å endre domstoloven § 136 a ved å innta en bestemmelse om at det ved Indre Finnmark tingrett stilles krav om at minst en dommer skal beherske nordsamisk skriftlig og muntlig. Som bakgrunn for dette forslaget viser kommisjonen til den finske domstoloven § 10 om tospråklige domstoler.

Landbruksdirektoratet er enig i forslaget om å endre domstoloven § 136 a slik kommisjonen foreslår. Selv om både dommeren og flere andre medarbeidere ved Indre Finnmark tingrett i dag behersker nordsamisk, kan lovendringen sikre at situasjonen forblir slik også i fremtiden. Dette vil gi et tydelig signal om Indre Finnmark tingsretts posisjon med tanke på ivaretagelse av samisk språk.

2. **God tilgang på tvisteløsning av høy kvalitet i samiske saker**

I punkt 23.6.3 fremhever kommisjonen at den samiske befolkningen skal ha god tilgang på tvisteløsning av høy kvalitet ved at saker som berører samiske interesser behandles med den samme grundighet og høye kvalitet som øvrige saker.

Kommisjonen viser til målsetting om å styrke Indre Finnmark tingrett som ressursdomstol for samiske saker, og viser til tvisteloven § 4-6 om avtalt vernetting og domstoloven § 38 om overføring av saker. Kommisjonen omtaler videre ordningen med samisk tolk og moderat spesialisering av dommere i samiske saker.

2.1 Mulighet til å behandle saker tilhørende andre områder ved Indre Finnmark tingrett

Hovedregelen i tvisteloven er at saken skal behandles ved den domstol som ligger i kretsen der saksøkte har sin bopel (regel om alminnelig vernetting). I utgangspunktet kan derfor saker med samiske interesser som ligger utenfor kretsen til Indre Finnmark tingrett, ikke behandles ved denne tingretten.

Tvisteloven § 4-6 gir partene mulighet til å avtale at saken skal behandles ved en annen tingrett enn alminnelig vernetting. Hvis en av partene ikke er enig i dette, må imidlertid saken behandles etter hovedregelen om vernetting.

Domstoloven inneholder en regel i § 38 om at en domstol kan overføre saken til en annen domstol etter søknad fra en part eller av eget tiltak, når særlige grunner gjør det påkrevet eller hensiktsmessig. I NOU 2016:18 *Hjertespråket. Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk* foreslås det å endre bestemmelsen ved å tilføye «herunder hensynet til samisk språkbruk». I NOU 2019:17 *Domstolstruktur* var kommisjonen enig i dette, og mente at slik endring vil tydeliggjøre relevansen av hensynet til samisk språkbruk.

Landbruksdirektoratet er enig i vurderingene i NOU 2016:18 og NOU 2019:17 i at domstoloven § 38 bør endres slik som foreslås.

2.2 Bruk av samisk tolk og oversetter i rettsvesenet

Kommisjonen påpeker at behovet for tolk og oversettelser kan oppstå i alle saker som involverer samiske parter eller berører særlige samiske interesser.

Når private personer deltar som part i en rettssak, er det avgjørende for beskyttelse av personens interesser at han eller hun kan gjøre seg forstått, og forstå det som sies av andre aktører i saken. For å sikre parten en forsvarlig saksbehandling i domstolen, må tolk og oversetter tilfredsstille krav til både generell kompetanse i tolking/oversetting og faglig kompetanse på området.

I nasjonalt tolkeregister er det i dag registrert 9 tolker i nordsamisk, 1 tolk i sørsamisk og ingen tolker i lulesamisk. Det finnes imidlertid andre tolker og oversettere i samisk som ikke er registrert i dette registeret. Domstolene har derfor begrenset mulighet til å sikre tolkens kvalitet i forkant av rettsmøtet.

Landbruksdirektoratet er kjent med at det tidligere var planlagt etablering av autoriseringsordning for samiske tolker og oversettere, men at dette ikke ble slutført grunnet manglende finansiering. Dette er nevnt i arbeidsgruppas rapport *Den samiske dimensjonen i rettsvesenet* av 14. januar 2011. For å sikre tolkenes faglige kvalitet, kan det vurderes å iverksette et prosjekt med registrering av tolker og oversettere i samiske språk, som gjøres tilgjengelige for alle domstolene i Norge.

I dag er det ingen universiteter eller høyskoler som tilbyr samisk tolkeutdanning. Det er heller ikke mulig å spesialisere seg i rettsstolking. Samisk tolkeutdanning kan være nødvendig for å kunne tolke kompliserte dokumenter med mye juridisk terminologi, slik domstolens dokumenter ofte er. Tolkeutdanningen kan styrkes ved å gi studentene mulighet til å spesialisere seg i rettsstolking. En mulighet til å få dette til, er å ha et prosjekt der Samisk høyskole etablerer fast studietilbud med samisk tolkeutdanning.

I rapporten *Den samiske dimensjonen i rettsvesenet* påpekte arbeidsgruppa i punkt 5.6.3 et behov for utvikling av juridiske termer på samisk og norsk, da det på flere områder fantes termer som manglet enten norsk eller samisk ekvivalent. Landbruksdirektoratet er ikke kjent med statusen på dette arbeidet, men mener at oppfølging av oppgaven vil være egnet til å oppnå målet om forsvarlig tolking i rettssaker med samiske interesser.

2.3 Spesialisering av dommere i for å bygge kompetansen i samiske saker

Kommisjonen foreslår at det i domstoler med stort nok sakstilfang av samiske saker tas i bruk moderat spesialisering som virkemiddel for å bygge kompetanse om samiske språk, rettstradisjoner, kultur og samfunnsliv.

Landbruksdirektoratet er enig i at en viss skjevdeling av samiske saker til bestemte dommere ved tingretter og lagmannsretter som behandler samiske saker kan være hensiktsmessig. Dette vil være ressurs sparende for domstolen og gjøre kompetansen i samiske saker bedre.

3. Endring av reglene i jordskifteloven – den samiske dimensjonen

Kommisjonen viser i punkt 26.3.5 til at interne reindriftsforhold i dag ikke kan behandles etter reglene i jordskifteloven, og at kommisjonen er enig med oppfølging av forslag om endringer i jordskifteloven og reindriftsloven, fremmet i Landbruks- og

matdepartementets rapport *Jordskifterettens kompetanse knyttet til interne forhold i reindriften* av 23. mars 2016.

Kommisjonen nevner videre viktigheten av å styrke jordskifterettens kunnskaper om samisk sedvane, kultur og rettsforståelse og viser til punkt 11.9.3 og 23.6.3 i utredningen.

Landbruksdirektoratet ga den 1. oktober 2016 høringsuttalelse til forslag til endringer i reindriftsloven og jordskifteloven, der det blant annet var påpekt behov for å likestille jordbrukere og reineiere i deres adgang til å få sin sak avgjort ved jordskifteretten, samt behov for å få fastsatt bruksregler for reinbeitedistrikter ved jordskifte. Disse betraktningene ble tatt med i ovennevnte rapport fra Landbruks- og matdepartementet, og Landbruksdirektoratet er enig i at funnene i rapporten og arbeidsgruppas forslag bør følges opp.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Jørn Rolfsen
Adm. Direktør

Liv Berit Hætta
Direktør

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Mottakere:

Justis- og
beredskapsdepartementet

Pb 8005 Dep

0030 OSLO